

Dilsel Anlam Probleminin Searlecü Yaklaşım Bağlamında Performatif Açidan Değerlendirilmesi

Abdulhan Ünüsoy*

Öz

Günümüz felsefesinde dil, son derece aktüel bir konudur. Birçok felsefi akım, dil fenomenine, farklı açılardan yaklaşıma çalışmıştır. Bu akımlardan birisi de Austin ve Searle'ün öncülüğünü yaptığı sözedimleri teorisidir. Sözedimleri teorisi, dilsel ifadelerin performatif niteliğine dikkatleri çeken edimsel yöntemi kendisine metot olarak seçmiş bir teoridir. Bu yaklaşıma göre dil, insanî bir davranış biçimidir. Dili kullanmak, özünde, dilsel davranışta bulunmaktır. Dil; toplumsal, kültürel, insanî hayatın kurucu ögesidir. Bu yönüyle dil, sosyal bir fenomendir. Dil, toplum içinde gerçekleşen toplumsal uzlaşımın bir ürünüdür. Dil fenomenine kullanım açısından yaklaşmak olumlu bir yaklaşımdır. Dilin kullanım merkezli ele alınması, mantıkçı pozitivistlerin katı, kusursuz, ideal, betimsel, olgusal karakterli dil anlayışının yerine, konuşan ve dinleyeni yani dili kullananları dikkate alan bir dil anlayışının kabulüdür. Bu çalışmada edimsel yöntemin dilsel anlamın analizinde performatif açıdan avantaj ve dezavantajları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sözedimleri, Austin, Searle, Dil, Anlam

The Evaluation of The Problem of Linguistic Meaning From a Performative Aspect By Searlian Approach

Abstract

Language in today's philosophy is exceedingly a current topic. Most of the philosophic thoughts have tried to approach the language from different aspects. One of these thoughts whose pioneers are Austin and Searle is speech acts theory. Speech acts theory is a theory which draws attention to the performative qualities of the lingual expressions and chooses pragmatism as a method. According to this approach, language is a humanistic behaviour form. Using language is, substantially, making linguistic behaviour. Language; is constitutive component of the social, cultural, humanitarian life. In this respect, language is a social phenomenon. Language is the product of social consensus that occurred in the community. Approaching to the language phenomenon in terms of use is a positive approach. Taking language as use-centred is an acceptance of a language sense that considers speakers and listeners that means users instead of the language sense of logical positivists that has solid, perfect, ideal, descriptive, factual character. In this study in the analysis of the linguistic meaning of the pragmatic method by a performative aspect will be studied to reveal their advantages and disadvantages.

Key Words: Speech Acts, Austin, Searle, Language, Meaning

* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.
(a_unlusoy@hotmail.com)

1. Dil ve Dilsel Çözümlemenin Günümüz Felsefesindeki Yeri

İnsanî bir fenomen olarak dil, her çağda aktüel bir konu olagelmıştır. Bu durumun sebebi, kapsamı ve başarısı ne olursa olsun insanın mevzu bahis olduğu her alanın zorunlu olarak dille ilgili olmasıdır. Bütün bir insan varoluşunun ana koşulu dildir. En temel yapı taşlarına dek insanın anlam alanına ait olan kültürel hayatın hemen hemen bütün görünüşleri, dile ihtiyaç duyar.¹ Dil, bir insan ürünüdür. Dil, kültürü yaratan ana unsurdur. Dahası dil, kültürü yaratmakla kalmaz kendisi de kültürün bir parçası olarak kültür içerisinde şekillenir. Dolayısıyla dil, kültürel hayatın bütün görüngülerinde ortaya çıkar. Aynı zamanda dil, kültürel hayatın bütün şekillerini etkilediği gibi onlardan da etkilenerek yönünü belirler.²

Şüphesiz dil fenomeni, son dönem filozoflarının da zihnini meşgul eden merkezî konulardan biridir. İlk dönem filozoflarının da dile olan ilgileri, reddedilemez. Onlar da dille ilgilenmiş, dil üzerinde düşünmüş ve dili tanımlamaya çalışmışlardır. Dilin öğeleri, dilin fonksiyonları, dil ve dünya arasındaki ilişki konusunda Antik Yunandan günümüze oldukça çeşitli görüşlere rastlamak mümkündür. Ancak son dönem dil tartışmaları, ilk dönem dil tartışmalarından temelde farklıdır. Son dönem filozoflarından bazıları dilsel analizi felsefî düşüncesinin merkezine yerleştirmiştir. Bu filozoflar epistemolojik, ontolojik hatta politik problemlerin çözümünü dilin analizine indirgemişlerdir. Sözü geçen filozofların dil anlayışlarına göre bizim dünyayı anlamamız dili anlamamıza bağlıdır. Biz dünyayı, duyularımızla algıladığımızı iddia etsek de bu algılama süreci içinde, algılamamıza daima bir adlandırmanın yani dilsel bir ögenin eşlik ettiğini görürüz. Dolayısıyla dünya ile kurulan ilişki dil dolayısıyla kurulan bir ilişkidir. Yani dil, dünyanın sınırlarını belirleyen merkezî bir konuma sahiptir.

Dil dediğimiz fenomen, insanın biyolojik ve psikolojik yönüyle ilgili olan bir durumdur ve bu alanlarla ilgili olan bilimlerin aracılığıyla incelenebilir. Dilin düşünceyle olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda dil, mantık açısından da inceleme konusu yapılabilir. Bütün bunlara ilaveten dil, yapısı ve öğeleri bağlamında lengüistik ve gramer açısından da ele alınabilir. Fakat saydığımız bu bilim dalları aracılığıyla çok yönlü bir biçimde incelenmesine rağmen dilin ayırt edici özelliklerinin bütünüyle ortaya konması mümkün değildir. Durumun böyle olmasının sebebi şudur: Dil son derece karmaşık bir yapıdır. Bununla birlikte bizzat dil, konusu ve kapsamıyla tam manasıyla tanımlanmış değildir. Ayrıca dili konu edinen bilimlerin içerikleri de tarafımızdan gerektiği gibi belirlenmiş değildir.³ Bütün bu sayılanlar dil

¹ Nermi Uygur, *Dilin Gücü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.9.

² Bedia Akarsu, *Dil-Kültür Bağlantısı*, 2. baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul 1998, s. 80.

³ Şafak Ural, *Pozitivist Felsefe*, 2. baskı, Say Yayınları, İstanbul 1998, s. 14.

fenomeninin ayırt edici özelliklerinin bütüncül bir biçimde ortaya konmasına engel durumlardır.

Bir semboller örgüsü olarak ele alabileceğimiz dilin son derece karmaşık bir yapı olduğu gerçeği kabul edilmelidir. Diller, kavramlarla, bireylerin sözleri ve aynı bireylerin zihinsel durumlarını, toplumların anlayış tarzlarıyla genel kurallar çerçevesinde ilişkilendirme işlevi bulunan kurumlardır. Birer kurum olan diller, bir toplumun bütün bireylerinin aynı simgelere, aynı simge türlerinin bütün örneklerine aynı tepki türlerini vermesini sağlama amacı taşırlar.⁴

Burada şu sorunun cevabı verilmek zorundadır: Acaba günümüz felsefesi, dil fenomeniyle niçin bu kadar ilgilidir? Bu sorunun cevabı, kökeni Antik Yunan düşüncesine kadar götürülmesi mümkün olan evrensel bilgi arayışlarıyla yakından ilgilidir. Antik Yunandaki evrensel bilgi arayışına benzer bir tutum, günümüz felsefesinde de etkin bir tutum olagelmıştır. Günümüz felsefesi, artık her alanda düşüncelere yer veren felsefi sistemlerin terk edildiği bir felsefedir. Günümüz felsefesi her şeyden önce felsefi bir sistem arayışından çok felsefede evrensel bir yöntem arayışı gayretindedir. Felsefenin kendine alan olarak dili seçmesinde etkili olan durumlardan birisi de hemen hemen her alanın, bir bilim dalı tarafından inceleniyor olması ve bu bilim dallarının felsefeden ayrılarak bağımsız bir bilim dalı haline gelmeleridir. Ama kesin olan şudur: Felsefenin kendine alan olarak dili seçmesi, bir tercihin sonucu değildir. Bunun altında yatan ana sebep, ortada bulunan felsefi problemlerin birçoğunun temelinde, dildeki yanlış analizlerin bulunduğu kabulüdür. Dilin, sağın hale getirilmesi, mevcut felsefi problemlerin çözümünde belirleyici bir yere sahiptir.⁵ Epistemolojik problemlerin diğer felsefi problemlerin önüne geçmesi olarak değerlendirebileceğimiz bu durum, günümüz felsefesinin önceki felsefi geleneklerden ayrı olarak öne çıkan ayırt edici özelliğidir.

Felsefi problemlerin aşılarda bilgide, evrensel bir metodolojiye ulaşmanın yolunu, dilin analizinde bulan felsefi geleneklerden biri de Mantıkçı pozitivist gelenektir. Mantıkçı pozitivist anlayış, geleneksel felsefe diye tarif edebileceğimiz kendinden önceki felsefe yapma tarzlarını büyük ölçüde verimsiz kabul eder. Hatta bu felsefe yapma tarzı, verimsiz olmaktan öte aynı zamanda gereksizdir de. Mantıkçı pozitivistlere göre geleneksel tutumun bu durumuna bir son vermenin yolu, felsefi araştırmalarımızın amaç ve yöntemlerinin ne olması gerektiğinin açık bir biçimde ortaya konmasından geçer. Kısacası Mantıkçı Pozitivizm, önce, felsefi düşüncede bir metodolojik yöntem bulma gayretiyle başlamıştır. Bu başlangıç felsefenin

⁴ Harun Rızatepe, *Anglo-Sakson Felsefede Bilgi Görüşleri*, Etik Yayınları, İstanbul 2004, s. 87.

⁵ Frederick Ferré, *Din Dilinin Anlamı* (çev. Zeki Özcan), Alfa Yayınları, İstanbul 1999, s. 2-3.

neliği ve onun daha önceden yapılmış spekülâtif tariflerinin reddiyle başlar. Mantıkçı pozitivistlere göre felsefe, bilimsel olanın alanını aşan her bir bilgi türü sınıfına ait metafiziksel yönü ağır basan bir bilgi edinme yolu değildir. Bu tanım tamamen metafiziksel ve spekülâtif bir tanımdır. Ve bu haliyle reddedilip terk edilmelidir. Mantıkçı Pozitivizm ve Analitik Felsefe gelenekleri her şeyden önce felsefi bir sistem arayışından çok felsefede, evrensel bir yöntem arayışı gayretindedir. Önceki felsefi anlayışlara ve bu anlayışların problemlerine tepkisel bir yaklaşım sergileyen bu geleneklerin kaynağını, pozitivistizmde aramak gerekir. Çünkü pozitivistizm, günümüz dünyasında her alanda etkisi olan bir gelenektir.

Pozitivistizmde kabul edilen bilgi kuramı; epistemolojik anlamda, bütün alanlarda geçerli evrensel bir metodolojik yaklaşıma sahip olma idealine dayanır. Bu demektir ki pozitivist bilgi kuramını emprik veriler, mantık ve deney karakterize eder. Bilgi kuramı bu haliyle analitik bir bilgi kuramına dönüşmüştür ve bu haliyle bilgi kuramına yüklenen tüm metafiziksel anlamların elenme sürecini de beraberinde getirir. Pozitivistizme göre artık bilgi ya da hakikat, subjektif bilinç ve a priori olanın kurgusal anlamından hareketle ele alınamaz. Bunun zıddına sağın olguları açıklamak için gerekli yöntemsel tasarımlar, sujeler arasındaki denetlenebilir olmakla garanti altına alınmaya çalışılır.⁶

Mantıkçı Pozitivistizm, felsefi düşüncenin her döneminde farklı şekilde etkilerini bulabileceğimiz pozitivist geleneğin kendine has bir devamı olarak görülebilir. Pozitivistizm, özellikle epistemik anlamda Antik Yunan düşüncesine kadar götürülebilir. Pozitivist yaklaşımın antikiteden beri tutkulu savunucusu olduğu düşünce şudur: Özellikle epistemolojide mitoloji, efsane, din, metafizik v.b. şeylerden arınarak subjektif olan her şeyi terk etmek. Buradaki amaç değişmez, kalıcı ve düzenli olanın bilgisine ulaşmaktır. Bu yapılırken öznellik bir dezavantaj olarak görülmüş, onun koyduğu sınırlar aşılmaya çalışılmıştır. Bilgi alanındaki her türlü bireysel ve toplumsal değerlerden arınılmaya çalışılmıştır.⁷

Mantıkçı pozitivist düşüncenin temelinde İngiliz empirisist düşünür Hume'un deneysel yöntemi vardır. Hume'a göre sahip olduğumuz bir kavramın gerçekliği hususunda her şüphelendiğimizde yapmamız gereken şudur: O kavramın ideasının çıkarıldığı izlenimi sorgulamak. Eğer elimizde ideayı ele verir herhangi bir izlenim yoksa terim, tamamen anlamsızdır. Hume bu yöntemi, anlamın emprik kriteri olarak isimlendirir. Ayrıca ona göre bu yöntem bütün felsefi tartışmalara sebep olan kavramların

⁶ Doğan Özlem, *Günümüz Felsefe Disiplinleri*, Ara Yayınları, İstanbul 1990, s. 207.

⁷ John W. Murpy, *Postmodern Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri* (çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul 2000, s. 14.

açıklanması için kullanılması gereken bir yöntemdir. Bu düşüncesiyle Hume, bir anlamda Mantıkçı Pozitivizmin öncülüğünü yapmıştır.⁸

Mantıkçı Pozitivizm, empirizm çıkışlı olmasına rağmen bünyesinde rasyonalist unsurlar da taşır. Meselâ Mantıkçı Pozitivizme göre mantık ve matematiğin önermeleri, empirik açıdan her hangi bir içeriğe dayanmamalarına rağmen doğrulukları ve yanlışlıkları empirik verilere göre değil de aklî ilkelere bağlı kalınarak bilinebilir. Bu önermelere a priori açıdan yaklaşılmalıdır. Bu önermeler analitik açıdan incelenerek doğruluk ve yanlışlıkları, kendilerini meydana getiren unsurların analiziyle analitik olarak bilinebilir.⁹

Felsefî problemlerin çözümünde dilsel analizin kullanılması gerektiğini ve dilsel çözümlerinin felsefenin asıl görevi olduğunu savunan düşünürler, analitik felsefe akımına mensup düşünürlerdir. Analitik felsefe taraftarlarının dil ve dilsel çözümlerle ilgili bu kadar ilgilenmelerinin altında yatan sebep şudur: Bilginin taşıyıcısı dildir. Bilimsel bilgi ancak ve ancak bu bilgi türünün taşıyıcısı olan dil içerisinde gerçekleştirilip formüle edilebilir. Sonuç olarak bu düşünürler, bilimsel bilginin mantıksal çözümlemesini dilsel ifadelerle uygulama yolunu tutmuşlardır. Buna göre dil, bir işaretler sistemi olarak görülmüştür. İşaretler sistemi olarak görülen dile iki perspektiften yaklaşılabilir. Burada dilin ya temsil etme işlevine ya da temsil etme formuna yoğunlaşılabilir. Temsil etme işlevine yoğunlaşmak, dilin semantik işlevleriyle ilgilenmek demektir. Dilin temsil etme formuyla ilgilenmek, dili meydana getiren unsurların kombinezonu ile yani gramer ve sözdizim kurallarıyla ilgilenmek demektir.¹⁰ İlgilenilen yön dilin hangi yönü olursa olsun buradaki amaç şudur: Saydam, nesnel ve doğru bir dilin nasıl kullanılacağına yolunu göstermek. Mümkün olduğu kadar spekülasyondan, kapalı ve bulanık olandan yani metafizikten uzak durmak.

2. Searlecü Yaklaşım Açısından Dil Fenomeni

Önceki satırlarda ifade edildiği gibi pozitivizminin genel temayülünün ortak bir bilim paradigması oluşturmak olduğu söylenilebilir. Bunu gerçekleştirmek amacıyla bilimsel düşünceyi kuşatacak, bütün bilimlerde geçerli ortak bir metodoloji arayışına girmiştir. Dahası günümüz pozitivizmi, formel doğa bilimlerinin bilim metodolojisinin ya da formel boyutunun bütün bilim niteliği taşıma iddiasındaki alanlarda hâkim olmasını istemiştir. Bu durum özellikle toplum bilimleri alanında bazı sorunları da beraberinde

⁸ William T. Blackstone, *Dinsel Bilgi Sorunu (Felsefî Çözümlerinin Dinsel Bilgi Sorununa Etkileri)* (çev. Tuncay İmamoğlu), Ataç Yayınları, İstanbul 2005, s. 17

⁹ Aydın Gelmez, "Pozitivizmin Etik Kavrayışı Üzerine Bir Deneme", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8 (2006), s. 251-263.

¹⁰ Gelmez, "Pozitivizmin Etik Kavrayışı Üzerine Bir Deneme", s. 251-263.

getirmiştir. Meselâ formel bilim metodolojisinin toplum bilimleri alanında uygulanması, toplumsal olguların bağlamlarından soyutlanarak ele alınmasına ve bu olgulara bağlamdan bağımsız kategorilerle yaklaşılması sonucuna yol açmıştır. Bu durum toplumsal olgular açısından, onların olması gerektiği gibi ele alınıp incelenmelerinde çeşitli problemleri de beraberinde getirmiştir. 20. yüzyıl ve sonrasındaki dönemlerde pozitivist formel bilim metodolojisinin toplum bilimlerindeki zararlarını telafi etmek isteyen bazı akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımların en önemlileri hermenötik ve yorumlamacı felsefeler diye niteleyebileceğimiz felsefe gelenekleridir. Bu felsefe geleneklerinin amacı, toplumsal olguları aydınlatarak günlük yaşamın kendi bağlamı içinde anlaşılmasını sağlamayı amaçlayan bir anlayış geliştirmektir.¹¹ Searlecü yaklaşım, dil fenomenine, performatif açıdan yaklaşan en önemli geleneklerden biridir. Bu yaklaşımın sahip olduğu bir çok kavram, dil fenomeninin ve sosyal olguların analizinde bir çok avantajın sahibi olarak görülebilir. Bu geleneğin sahip olduğu edimsel yöntem, dilsel anlam alanında, mantıkçı pozitivist geleneğin yol açtığı problemleri bertaraf etmede kullanışlı bir yöntemdir.

Searle'e göre toplumsal hayatı meydana getiren ve onu ayakta tutan, toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlayan şey dildir. Bunu en bariz bir şekilde toplumsal hayatın kurulması ve devam ettirilmesinde önemli bir role sahip olan(para, yönetim, mülkiyet, evlilik v.b.) bir takım unsurların dile ya da en azından ona benzer bir sembolizm formuna ihtiyaç duymasında görebiliriz. Aynı zamanda dil denilen fenomen kendi varoluşu, mevcudiyeti için hiçbir kuruma ihtiyaç duymaz. Sonuç itibariyle Searle'e göre dil temel, insanî, vazgeçilmez bir kurumdur.¹² A. Giddens, dilin toplumsal pratikler açısından önemi hususunda Searle'ün düşünceleriyle Marx'ın düşünceleri arasında bir ilişki kurar. Bu noktada Marx da Searle'e paralel düşüncelere sahiptir. Searle'e benzer olarak Marx'a göre de toplumsal bilinç, toplumsal bir ürün olarak insanlar var oldukça varlığını devam ettirecek bir görüngüdür. Dil ise toplumsal bilinçle başlayan ve onun kadar eski olan ve tıpkı onun gibi insanların diğer insanlarla etkileşim ihtiyacından, zorunluluğundan doğan pratik yönü ağır basan bir fenomendir.¹³

¹¹ Ahmet İnam, "Hermenötik'in Anlam Dünyasındaki Tekabülleri: Mana, Te'vil ve Tefsir", *Kur'an ve Dil-Dil Bilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 17-18 Mayıs 2001* (ed. Necati Kara), Erzurum: Bakanlar Matbaası [t.y.], s. 81-92.

¹² John R. Searle, *Zihin, Dil ve Toplum* (çev. Alaattin Tural), Litera Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 175.

¹³ Anthony Giddens, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları (Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Eleştirisi)* (çev. Ümit Tatlıcan-Bekir Balkız), Paradigma Yayınları, İstanbul 2003, s. 135.

Bu hususta R. Barthes da Searle'ün dilin toplumsal bir kurum olduğu yollu görüşüne katılır. Fakat o, dilin toplumsal bir ürün olduğu kadar bir değerler sistemi olduğuna da vurgu yapar. R. Barthes'a göre dilin temel özelliklerinden bir tanesi de onun toplumsal bir kurum olarak toplumsal uyuşımı aşan her türlü müstakil bireysel müdahalelerin uzağında olarak bütün önceden tasarımların dışında olmasıdır. Birey, tek başına dili yaratamadığı gibi var olan bir dili de keyfi olarak değiştiremez. Dil, özü bakımından toplumsal bir uyuşımın neticesi açığa çıkan bir sözleşmenin ürünüdür. Ne türden olursa olsun herhangi bir dil içerisindeki bildirişim, bu dil içindeki toplumsal uyuşumlar çerçevesinde onlara uygun olarak gerçekleşmek zorundadır. R. Barthes'a göre üstelik toplumsal bir ürün olan bu dil, kuralları daha önce öğrenilmek zorunda olan bir oyun gibi özerk bir karakter taşır. Zira dil ancak öğrenildikten sonra kullanılabilir.¹⁴ Bu yönüyle de dil, kültürel hayatın yeni nesillere aktarılmasında ve yeni nesiller tarafından kültürün öğrenilmesinde ayırt edici bir rol oynar.

Searle'e göre sosyal bir fenomen olarak ele alınması mümkün olan dilin, dile dayanan yönelimsel formlarının varlığı, dilin sosyal bir olgu olmasından kaynaklanır. Daha açık bir biçimde söylenilmesi gerekirse herhangi bir cümlenin bir şeyi temsil ediyor olması, o cümlenin özsel bir özelliği değil, bizim zihnimizin yönelimselliğinden çıkarılıp cümleye atfedilen bir durumdur. Bu durum en bariz bir biçimde bir arzu durumunu dile getirmek için bir cümle sözcüleyen kişinin, sahip olduğu bu arzu durumunun bizzat kendisini değil de o arzuyu ifade eden, onu temsil eden arzu durumunun yüklenmiş olduğu bir sentaktik cümlenin kullanıldığı durumda görülür. Searle'e göre sosyal bir fenomen olmasının yanında yönelimsel formların taşıyıcısı olan dilin bu yönelimsel özelliğinin de göz önünde bulundurulması gerekir.¹⁵ Searle ve Austin'in görüşlerine göre dil iki temel ilke açısından ele alınmalıdır: İlki dilin sosyal bir olgu olarak ele alınması, ikincisi yönelimsel formların taşıyıcısı olarak yönelimsel özelliğinin göz önünde bulundurulmasıdır.

Sözedimleri kuramına göre anlam, sadece konuşan kişinin yönelimlerine endeksli bir durum da değildir. Aynı zamanda anlamın, dilin kullanım kurallarıyla ilgili bir yönü de vardır. Dilin kullanım kuralları ise, o dili kullananlar tarafından toplumsal uyuşım temelli gerçekleşen kurallardır. Dili kullananlar bu kurallara uygun bir şekilde dili kullanmak zorundadır.¹⁶

¹⁴ Roland Barthes, *Göstergebilimsel Serüven* (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 30.

¹⁵ John R. Searle, *Intentionality (An Essay In The Philosophy of Mind)*, Cambridge University Press, Cambridge 1983, s. viii.

¹⁶ Abdülkadir Güneytepe, *J. R. Searle ve J. Derrida'da Anlam Sorunu: Olağan/Asalak Sözcelem Ayırımının Geçersizliği* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2003, s. 7.

Anlam sorunu çok yönlü bir sorundur. Analitikçiler daha çok dilsel anlamla ilgilenmişlerdir. Searle'e göre ise dilsel anlamın kullanımları ve bu kullanımların belirli bir edimsözel güce bağlı olarak gerçekleştirimleri de önemlidir.

3. Searlecü Yaklaşımın Performatif Açından Önemi

Searle'e göre felsefe bir bilgi edinme etkinliğidir. Bu etkinliğin temel görevi, sahip olduğumuz bazı kavramları açıklamada bize bazı açıklama modelleri sunmaktır.¹⁷ Bir yaşam alanı olarak dünya, bir dil inşasından ibarettir. Bütün gerçeklik alanları dilsel bir karakter taşır. Çünkü dilin betimlediğinin dışına çıkmamızın imkânı yoktur. Gerçeklik denen şey ancak dil temelli ve dil üzerinden hareketle anlaşılabilir.¹⁸

İnsanı ve toplumsal alandaki bütün bir anlama eylemi dili zorunlu olarak gerektirir. Zira insan dili kullanarak iletişim kurar. Dil düşünmenin ön şartıdır. Bu nedenle anlamdan bahsettiğimiz her yerde biz dile zorunlu olarak ihtiyaç duyarız. Bundan daha önemlisi ise dilin, uyuşmanın genel kalıpları olarak niteleyebileceğimiz gramatiğe ve bireysel performansa dayanıyor olmasıdır. Burada gramatik dilin nesnel yönünü, bireysel performans ise öznel yönünü ifade eder. Yani dil, bünyesinde hem nesnellik hem de öznellik olmak üzere çift yönlü bir tezahür gösterir.¹⁹

Searle'e göre düşünce tarihinde birçok filozof, bir takım felsefî problemler hakkında tatmin edici cevaplar vermekten çok uzaktırlar. Bu düşünürler sosyal olguların gerektiği gibi açıklanmasında da fazla başarılı değildir. Bu durumun sebebi, bu filozofların kendi alanlarındaki yetersizlikleri değildir. Asıl sebep, sosyal olguların açıklanmasında kullanılacak ve bize sağlıklı sonuçlar verecek araç-gereç ve felsefî kavramlara, bu filozofların sahip olmamalarıdır. Searle'e göre bu düşünürler, sözedimleri teorisinde kullanılan bazı kanun ve terimlerden yoksundurlar. Dil edimleriyle ilgili olan niyetsellik, kolektif niyetlilik, kural yönetimli davranışlar, icra edici sözedimleri v.b. dil edimleri teorisine ait kavramların bilgisine sahip olmak, sosyal olguların açıklanmasında hayati bir öneme sahiptir.²⁰

Genel olarak dil çözümlemelerinde yapısalcı ve işlevselci çözümleme olarak iki tip çözümlemeden bahsetmek mümkündür. Yapısalcı dil çözümlemesinde söylem, tümce ötesi bir birim olarak ele alınıp yapısalcı

¹⁷ John R. Searle, *Sözedimleri* (çev. R. Levent Aysever), Ayraç Yayınları, Ankara 2000, s. 79.

¹⁸ Latif Tokat, *Dinde Sembolizm*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004, s. 27.

¹⁹ Werner G. Jeanrond, *Teolojik Hermenötik (Gelişimi ve Önemi)* (çev. Emir Kuşçu), İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 87.

²⁰ John R. Searle, *Toplumsal Gerçekliğin Yeniden İnşası* (çev. Muhittin Macit-Ferruh Özpilavcı), Litera Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 12.

dilbilim öne çıkarken işlevselci çözümlemede daha çok dilin iletişimsel boyutu ön plana çıkartılarak dil, toplumsal ve ruhsal açıdan ele alınıp dilin kullanımına işlevsel olarak önem verilir. Bu iki tip çözümleme genellikle ya yapıdan işleve ya da tersi işlevden yapıya ulaşmayı amaçlar. Sözedimleri teorisi genellikle işlevden yapıya ulaşmayı amaçlayan gurupta yer alır. Her iki çözümleme durumunda da avantaj ve dezavantajlar vardır. Söylemi salt tümce ötesi bir birim olarak gören yapısalci yaklaşıma göre dil, kendi başına özerk zihinsel bir durumdur ve tümceden küçük birimlerin iletişimsel açıdan bir değeri yoktur. Öte yandan işlevsel yaklaşımın eksikliği ise yapısal yaklaşımın sahip olduğu evrensel yapısal birimlerden yoksun olmanın sonucu olarak, genellikten uzaklık ve dil dışı birimlere olan aşırı bağımlılık neticesindeki bulanıklıktan kurtulunmasının zorluğudur.²¹ İnsanlar arası iletişim, dil içi ve dil dışı öğelerin bütünlüğü içinde ele alınması gereken bir durumdur. İletişim şekillerinden sadece bir tanesi olarak değerlendirebileceğimiz gündelik konuşma dili de buna paralel olarak toplumsal, kültürel bağlam ve değerlerden bağımsız ele alınmamalıdır.²²

Bir tümcenin anlamı hususunda gözden kaçırılmaması gereken bir husus da anlamın taşıyıcısı olan ifadeleri oluşturan sözcüklerin bizzat kendilerinin kullanıldığı bağlam etrafında ve bu unsurların anlamları çerçevesinde şekillenen bir husus olarak anlamın ansal olarak oluşturulduğu gerçeğidir.²³ Bu noktada yapısalci yaklaşım göz ardı edilmemelidir. Zira yapısalcılığa göre anlamın üretimi, sadece gösteren ile gösterilenin bağlaşımları olarak düşünülemez. Şöyle ki gösteren ile gösterilen arasında kurulan ilişki "sınırları oynak iki ülkeyi aynı anda bölümlene eylemi olarak özgün bir biçimde kavramayı sağlar". Burada ifade edilmeye çalışılan şey, kavramlar ve seslerin anlam konusunda değişken bir karakter taşıdığıdır.²⁴

Dil araştırmalarında, dilin dilbilgisel açıdan yani gramer açısından ele alınmasında da benzer durumlar söz konusudur. Gramer kısaca ideal konuşucu ve dinleyicinin dile ilişkin bilgisi olarak tarif edilir. Dil, gramer açısından soyut bir sistem olarak ele alındığından dil dışı bağlamlardan bütünüyle bağımsız ele alınır. Gramer yönüyle konuşan kişinin konuşma esnasında amaçlarının, neyi, nerede ve niçin söylediğinin bir önemi yoktur. Burada önemli olan tek şey, tümcelerin yapısal ve biçimsel olarak, kurala uygun olarak icra ediliyor ya da edilmiyor oluşudur. Dilin gündelik hayattaki farklı alanlarda farklı varyantlarla kullanılmasında, bahsedilen yapısal durumlar geçerli olmakla birlikte bu durumların ötesinde bazı şeyler geçerlidir. Özellikle iletişimsel bağlam, dilin işlevi ve doğal iletişim koşulları,

²¹ Ahmet Kocaman, "Dil Bilim Söylemi", *Söylem Üstüne* (haz. Ahmet Kocaman), 2. baskı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2003, s. 1-11.

²² Kocaman, "Dil Bilim Söylemi", s. 1-11.

²³ Giddens, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*, s. 58.

²⁴ Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*, s. 60.

dilin farklı alanlarda kullanımının analizinde öne çıkan durumlardır.²⁵ Sözedimleri teorisi niyetsellik teorisine yaptığı vurguyla söylem çalışmalarına yakın bir yerde kendisini konumlandırır.

Sözedimleri teorisini ilk kez gündeme getiren Austin, kendinden önceki düşünürlerin dil hakkındaki görüşlerini geleneksel olarak ifade eder. Bu daha çok mantıkçı pozitivistlere bir göndermedir. Austin'e göre dilin aktüel yanı göz önünde bulundurulmalıdır. Austin dili, dili kullanan bireyler ve bu bireylerin ilişkide bulunduğu gerçeklik türleri açısından belirlemeye çalışır. Ona göre dil asla aşkın bir varlık türü değildir. Austin'e göre dil, daha ziyade, dili kullananlar tarafından gerçekliğin dil aracılığıyla değiştirildiği bir araç konumundadır. Austin'in kabul ettiği bir başka konu ise dilin kullanımının çok boyutlu bir karakter taşıdığıdır. Bütün bunlar Austinde ifadesini şu şekilde bulmuştur: Dil incelemelerinde dilsel ifadelerin kognitif-kognitif olmayan gibi ayrıma tâbi tutulması toptan reddedilmelidir. Ona göre ifadeler olgusal ve değersel olarak ikiye ayrılır. Bu tür bir ayrım, bu iki türün hiç birisi, diğerini dışarıda bırakmaz.²⁶ Sözedimlerinin başlangıcını belirleyen bu düşünce olmuştur.

Austin'e göre mantıkçı pozitivistlerin yaptığı gibi, ifadelerden sadece konstatif(gözlemsel içeriğe sahip) olanları anlamlı kabul etmek de bir hatadır. Dilsel ifadeler arasında performatif içeriğe sahip olupta hiçbir biçimde doğru ya da yanlış ayrımına tutamadığımız fakat anlamlı kabul edilen ifadeler vardır. Dahası bu ifadeler, hiçbir biçimde betimlemede bulunmadıkları gibi onlar, bir bildirim de değildirler. Bunlar daha çok bir eylemde bulunma ya da bir eylemin parçası olma olarak performatif yönleri ağır basan ifadelerdir.²⁷ Dolayısıyla dilsel ifadelerden performatif olanlar da bir anlama sahip ifadeler olarak ele alınmalıdır.

Austin'in geleneksel düşünceye yönelttiği bir başka eleştiri de şudur: Austin anlam hususunda edimsel güç(illucutionary force) dediği bir güçten bahseder. Ona göre bir ifadenin düzsöz düzeyinde ifade ettiği anlamla, aynı ifadenin edimsözel güçle birlikte ifade ettiği anlam birbirinden ayrılmalıdır. Austin'e göre düzsöz düzeyinde sorun bir anlatmaya çalışma ve gönderme(referans) sorunudur. Edimsözel düzeyde ise bir güç sorunudur. Ve ikisinin ayırt edilmesi gerekir.²⁸

Bizim iletişim dediğimiz şeyin temel birimleri iletişimde kullanılan sembollerden, sözler ve kelimelerden son derece farklıdır. İletişimin temel birimi iletişimde kullanılan sembollerin icrasındaki niyetli üretimdir. İletişim

²⁵ Kocaman, "Dil Bilim Söylemi", s. 1-11.

²⁶ Turan Koç, *Din Dili*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 192.

²⁷ Güneytepe, J. R. Searle ve J. Derrida'da Anlam Sorunu, s. 20.

²⁸ R. Levent Aysever, "Sunuş" (John Langshaw Austin, *Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*) (çev. R. Levent Aysever), İstanbul: Metis Yayınları 2009 içinde), s. 9-32.

birimleri olarak ele aldığımız her hangi bir göstergesi uyarı, övgü, yergi ya da bir bildiri yapan şey, göstergenin icrasının altında yatan, kişinin niyetlerine göre şekillenen yönelimsel durumlardır.²⁹ İletişimi mümkün kılan şey sembollere, sözlere ve kelimelere birey tarafından yüklenen niyetli içeriklerin uzlaşım sal gerçekleşimidir.

Bir semboller ve işaretler sistemi olarak ele alındığında dil, potansiyel betimlemeler yapısı değil sosyal hayatta bir etkinlik aracı olur. Sosyal hayat açısından betimlemeler vazgeçilmez bir koşuldur. Toplumdaki bireyler tarafından üretildiği şekliyle iletişimsel edimlerdeki anlamın kavranması, iletişimin içinde şekillendiği bağlamın hesaba katılmadan, formel mantık çerçevesinde düzenlenmiş enstrümanlar tarafından elde edilmesi mümkün değildir. Bu tarz bir yaklaşım anlamın kavranmasına yabancı ve dışarıdan empoze edilmiş kategorilerle yapıldığı için birçokları tarafından tepkiyle karşılaşılır. Kısacası bu durum sosyal bilimlerdeki nesnellik arayışının bir ironisinden başka bir şey değildir.³⁰

İnsanı her tecrübenin, yoruma dayalı bir unsur içerdiği kabul edilmelidir. Yoruma dayalı her unsur, insanın semiotik, lengüistik daha da önemlisi toplumsal ve tarihsel bağlamlarla sıkı bir ilişkisi içerisinde ele alınıp incelenmelidir. İnsanın tecrübî olarak elde ettiği hemen hemen her şey, daima kavramsal veya lengüistik bir çerçeve etrafında alınır ve anlaşılır; tanımlanır ve yorumlanır. Kısacası sahip olduğumuz kültür, gerçeklik hakkındaki bilincimizi veya bu gerçekliği tanıyışımızı belirler.³¹

Dilin toplumdan kopuk bir varlık alanı olarak ele alınmaması gerekir. Toplumdan kopuk bir dil anlayışı, en belirgin şekilde *resimsel dil anlayışı* diye nitelenen akımda görülür. Bu akımın öncüleri Frege, Russell ve İlk dönem düşünceleriyle Wittgenstein'dır. Bu düşünürlere göre dil, dünyayı birey yansıtan ve kendisinde olgusal olanın haricinde hiçbir şey bulunmayan dünyanın bir resmidir. Bu görüşe göre dilin ana işlevi, dünyayı, olguların bir bütünü olarak betimlemesidir. Daha önce bahsettiğimiz gibi Austin'in dil anlayışı, bu görüşün reddiyle başlar. Austin'in geliştirmeye çalıştığı söz edimleri kuramındaki dil anlayışı şu şekildedir: "Söz edimleri kuramı, ortada biri konuşan öteki dinleyen olmak üzere en az iki kişinin bulunduğu (ya da bulunduğu farzedildiği), konuşan kişinin ne söylüyorsa onu anlatmaya çalıştığı (bir şey söyleyip başka bir şey anlatmaya çalışmadığı), şaka yapmadığı, yalan söylemediği, eğretilemelere başvurmadığı, ciddi ve olağan bir iletişim ortamını ele alarak kişinin dilsel davranışını çözümler. Çözümlemeye çalışılan dilsel davranış, bütün o dışarıda bırakılan dilsel davranış biçimlerinin kendisinden türetilbileceği

²⁹ Edibe Sözen, *Söylem (Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite)*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s. 32.

³⁰ Giddens, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*, s. 33.

³¹ Koç, *Din Dili*, s. 214.

düşünülen ilksel dilsel davranıştır.”³² Austin burada analitik filozofların resimsel dil anlayışından çok farklı bir dil anlayışı ortaya koyar. Ona göre dil, bir davranış biçimidir ve bu yönüyle ele alınıp incelenmelidir.

Günümüz düşünürleri, insanın anlama eyleminin, bütünüyle toplumsal bir seviyede gerçekleştiği görüşündedir. Bu görüşler Greklerin anlam hususunda sahip olduğu düşüncelerden farklıdır. Greklere göre tabiat, insandan ayrı ve insanın dışındaki bir olgudur. Onlara göre anlam, kavramların karşılıkları olarak nesnelere hareketle, sujenin elde etmeye çalıştığı bir olgudur. Günümüz düşünürlerine göre her şey, insan eli ve insanın anlamlandırma eyleminin bir neticesi olarak tezahür eder. Hatta denilebilir ki tabiat bile insanın sosyal var oluşunun dışında tutulamaz.³³ Meselâ çağdaş düşünce sistemlerinden biri olan Marksizm buna güzel bir örnektir. Marksizm insanı sosyal bir varlık olarak kabul eder. Onun sosyalliğine vurgu yapar. İnsanın sosyalliği o kadar önemlidir ki sahip olduğumuz düşünce kalıpları bile bu sosyallik tarafından belirlenir.³⁴ Dil, insanın sahip olduğu iletişim yetisidir. Bu iletişim yetisi dil bilgisi adını verebileceğimiz bir yetinin ürünüdür. Fakat dil bilgisi yetisini, ortak bir bilgi kaynağı olan kültürel bilgiden ayıramayız. Daha açık bir ifadeyle söylem dediğimiz şey ya da genel olarak dil sistemi kültürün bir bölümüdür. Çünkü kültür, davranış ve inançlardan tutun da bütün bir anlayışımızın çerçevesini belirler. Bu anlamda kültür, iletişim sisteminde sözcüklerimizin kullanımlarını anlamlı kılan çerçevedir denebilir.³⁵

İnsan doğar doğmaz kendini bir insan topluluğu içinde bulur. Bu insan topluluğu genellikle bir biriyle uyum içinde bulunan insanlardan oluşur. Bu insanlar belirli bir gelenek içinde yaşarlar. Uyum içindeki bu insan topluluğundaki her birey, birbirleriyle ilişkilerinde aynı örnekler ve aynı analogilerden hareket ederek birbirlerini anlamaya çalışırlar. Bu durum insan topluluklarının ortak bir değerler bütününe toplumsal olarak kabul ettiklerini gösterir. Wittgenstein’a göre dil oyunları dilsel uzlaşımlar olarak toplum içinde hazır bulunur ve bir toplum içinde toplumdan öğrenilir. Dil oyunları, dilsel uzlaşımlar olarak bir geleneğe bağlı olan ortak değerlerin bir ürünü olarak ortaya çıkarlar. Bu düşünceler daha da ileri götürülebilir. Şöyle ki; ahlâkî kavramlarımızın birçoğu (iyi-kötü, doğru-yanlış gibi) toplumsal uyuşum temelli sosyal değerlere göre belirlenir. Bu değerler farklı toplum

³² R. Levent Aysever, “Dil Felsefesi, Sözedimleri Kuramı ve John R. Searle” (John R. Searle, *Sözedimleri* (çev. R. Levent Aysever) Ankara: Ayraç Yayınları 2000 içinde), s. 7-65.

³³ Tahsin Görgün, *Anlam ve Yorum (Dînî Metinlerin Anlaşılması ve Yorumlanması)*, Gelenek Yayınları, İstanbul 2003, s. 121.

³⁴ Steve Woolgar, *Bilim İdesi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme* (çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s. 32.

³⁵ Kocaman, “Dil Bilim Söylemi”, s. 1-11.

tiplerine göre farklı şekiller alırlar. Sonuç olarak dil oyunları yaşam biçimlerindeki bir uzlaşmayı gösterir. Yaşam biçimlerindeki yani dil oyunlarındaki her uzlaşma ya da mutabakat, zihinsel kategorilerle açıklanmaya müsait değildir. Çünkü zihinsel kategorilerin her biri kanularla iş görür.³⁶ Dil toplumsal uzlaşmaların bir uzantısıdır. Toplumsal uzlaşmaların bir ögesi olan dil, toplumsal yaşamla bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Dil, toplumdan kopuk bir kategori olarak incelenemez.

Searle'ün anlam konusundaki tutumu dilin kamusal bir mesele olduğu görüşünden hareketle anlam hakkındaki olgularında kamusal olması gerektiği yönündedir. Anlamın özü itibariyle deneysel unsurlarla gerçekleştirildiğini savunmak, dille ilgili deneysel olarak kabul edilen şeylere yorumcuların erişme imkânının ilke olarak kabul edilmesini gerektirir.³⁷

Çağdaş felsefe, anlam hususunda bütün bağlamlarda geçerli olan ve bu bağlamlardaki hataları denetlemeye yetkili, geçerli ve yeterli bir anlam paradigmasının varlığından hareket eder. Bu varsayım aslında yanlıştır. Bütün bağlamlarda geçerli üstün ve yetkin bir hata denetleyen paradigmanın yerine, her bir bağlam içindeki hataların o bağlam içinde ele alınıp değerlendirilmesi gerekir. İnsani ve toplumsal fenomenler söz konusu olduğunda mevcut hatalar ancak o fenomenin kendi içindeki ölçütler aracılığıyla elde edilebilir. Bu söylediğimiz şeyler Wittgenstein'in dil oyunları teorisiyle yakından ilişkilidir. Çünkü bu söylenen şeylerin, dil oyunları terimini ve dili konuşma eylemini, o dili konuşanların bir etkinliğin ya da bir yaşam biçiminin parçası yapmak istemesiyle yakından ilgisi vardır. Zira böyle bir gayret, her hangi bir anlam hususunda soru sorma imkânını, ilgili pratiğin içine çekmek gibi bir sonuca bizi götürür. Ancak burada kafaları kurcalayan bir soru vardır. Bu durum, bir pratiği bilmeyen ve onunla ilgisi olmayanların, o pratikle ilgili soru sormaktan mahrum bırakılması anlamına gelmez mi? Bu sorunun aşılması Wittgenstein'a göre felsefenin dilin edimsel kullanımına karışmak yerine yalnızca bu edimsel kullanımı betimlemekle yetinmesine bağlıdır.³⁸

Sonuç olarak dilin yapı olarak öznesiz olduğu görüşü kabul edilmelidir. Şöyle ki; dil dediğimiz fenomen soyut bir şey olarak *zaman dışı* bir özellik taşır. Bu durum şöyle anlaşılmalıdır: Dil onu konuşanlar olmadıkça, konuşanlar tarafından kullanılmadıkça var olamaz. Dili konuşanlar aynı zamanda dili üretenlerdir. Dil, konuşanlarından bağımsız ele alınmaz.³⁹

³⁶ Recep Alpyağlı, *Wittgenstein ve Kierkegaard'dan Hareketle Din Felsefesi Yapmak*, Anka Yayınları, İstanbul 2002, s. 179.

³⁷ John R. Searle, *Bilinç ve Dil* (çev. Muhittin Macit- Cüneyt Özpilavcı), Litera Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 363.

³⁸ Alpyağlı, *Wittgenstein ve Kierkegaard'dan Hareketle Din Felsefesi Yapmak*, s. 136.

³⁹ Giddens, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*, s. 158.

Sonuç

Searlecü yaklaşım açısından dil, sosyal bir fenomendir. Dil toplum içinde gerçekleşen toplumsal uzlaşımın bir ürünüdür. Ne türden olursa olsun toplum içindeki her bildirişim, bu dil içindeki toplumsal uylaşımın çerçevesinde onlara uygun olarak gerçekleşmek zorundadır. Dil, Searlecü yaklaşım açısından toplumsal, kültürel ve insanî hayatın kurucu ögesidir. Aynı zamanda Searlecü yaklaşıma göre dilin yönelimsel formlarının olması dilin toplumsallığının bir sonucudur. Dilsel formların bir şeyi temsil ediyor olmaları, onların özsel özelliği değil, temsil durumlarının bizim tarafımızdan yönelimsel olarak onlara yüklenmesinin bir sonucudur. Daha da önemlisi Searlecü yaklaşıma göre dilsel anlam, konuşan kişinin sadece zihinsel yönelimlerine endeksli bir durum değil, dilin kullanım kurallarıyla yakından ilgisi olan bir durumdur. Searlecü yaklaşımın dil fenomenine bu açıdan yaklaşımı sonucu geliştirdiği yöntem ve kavramlar, dil felsefesinde birçok düşünür tarafından olumlu karşılanan bir durumdur.

Bilindiği gibi Searlecü yaklaşım, dilsel ifadelerin incelenmesinde edimsel yöntem adı verdiğimiz yöntemin kullanılmasını ister. Gerek Austin gerekse Searle edimsel yöntemlerini anlatırken sık sık örnek olarak evlilik ve özür dileme durumlarına başvururlar. Aslında edimsel yöntem, sadece evlilik ve özür dileme durumlarıyla sınırlı değildir. Edimsel yöntem bizim, dilsel iletişimimizdeki bütün şekillerin anlam durumlarını keşfetmemize olanak sağlayan dilin temel bir elementidir. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz: Edimsel yöntem, dilin bütün kullanım şekillerini analiz etmede kullanışlı bir yöntem olabilir. Bu yöntem, dilsel ifadeleri anlamada kullanılan yöntemler konusunda geçmiş filozofların bize önerdiği çözüm yollarından daha açık bir çözüm yolu sunmaktadır. Dilsel analizde edimsel yöntem, representatif ve affectif açıdan bize oldukça yardımcı olacaktır. Çünkü bu iki yön dilin bütün kullanımlarında oldukça sık ve bolca başvurulan iki kategoridir.⁴⁰

Searlecü yaklaşımında dil, bir davranış şekli olarak kabul edilir. Gerçekliği kavramada dil, bir araç değildir. Dili kullanmak aslında dilsel davranışta bulunmaktır. Dil incelemelerine davranışçı tarzda yaklaşmanın bazı avantajları vardır. Bu avantajların ilki, bu yaklaşım tipinin her şeyden önce sözcüğü değil tümceyi temele alan bir yaklaşım tarzı olmasıdır. Bu yöntem davranışçı yaklaşımı, dile yönelik daha bütüncül bir yaklaşım yapmaktadır. Zira davranışçı yaklaşımın dışındaki yaklaşımlar, bilgi felsefesi kaynaklı olmaları nedeniyle yalnızca dildeki doğruluk değeri yönüyle analiz edilebilir nitelikte olan bildiri tümcelerini ele alıp inceleme konusu yapar. Davranışçı yaklaşım ise bildiri tümcelerinin yanında soru, emir, istek v.b. tümceleri de açıklamaya dönük bir yaklaşım tarzıdır. Bu açıdan bakıldığında davranışçı

⁴⁰ James M. Smith-James W. McClendon, "Religious Language After J. L. Austin", *Religious Studies*, 8 (1972/1), s. 55-63.

yaklaşım dile daha tepeden bakar ve “dili kullanmanın bir davranışta bulunmak, daha açık bir deyişle konuşan kişinin uyarım koşullarına gösterdiği tepki” olduğunu ileri sürer ve anlamı bu iki kavramın(uyarım koşulları ve tepki kavramının) kılavuzluğunda açıklamaya çalışır.⁴¹ Sözedimleri teorisi, dili bir davranış şekli olarak ele almakla davranışçılığın dil analizindeki bütün avantajlarından olumlu anlamda yararlanır.

Searlecü yaklaşımın iki önemli temsilcisi olan hem Austin hem de Searle, edimsel yöntemlerini kurarlarken, çalışmalarında edimsöz edimlerinin bir sınıflamasıyla yetinip kalmışlardır. Dilsel durumların bağlamsal niteliğine vurgu yapan, evrensel bir hipotez ortaya koymaktan ikisi de kaçınmışlardır. Bunun sebebi olarak şu gösterilebilir: Böyle bir gayret prensiplerini, dilin kökenine dair ilkelere dayandırmak zorundadır. Şöyle ki konuya ifadelerin temsilleri açısından yaklaşıldığında, temsillerin bağlamlarını belirlerken bu belirleme işinde, genel geçer kapsamlı bir bağlam durumunun ele geçirilmesi oldukça zor bir durumdur.⁴² Bu durum Searlecü yaklaşım açısından bir dezavantaj olarak görülebilir.

Kaynaklar

- Akarsu, Bedia, *Dil-Kültür Bağlantısı*, 2.baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi 1998.
- Alpyağıl, Recep, *Wittgenstein ve Kierkegaard'dan Hareketle Din Felsefesi Yapmak*, İstanbul: Anka Yayınları 2002
- Aysever, R. Levent, “Dil Felsefesi, Sözedimleri Kuramı ve John R. Searle” (John R. Searle, *Sözedimleri* (çev. R. Levent Aysever) Ankara: Ayraç Yayınları 2000 içinde), s. 7-65.
- , “Sözün Yurtsuzluğu”, *Adam Sanat*, 211 (2003), s. 35-43.
- , “Sunuş” (John Langshaw Austin, *Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*) (çev. R. Levent Aysever), İstanbul: Metis Yayınları 2009 içinde), s. 9-32.
- Barthes, Roland, *Gösterebilimsel Serüven* (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2005.
- Blackstone, William T., *Dinsel Bilgi Sorunu(Felsefi Çözümlerinin Dinsel Bilgi Sorununa Etkileri)* (çev. Tuncay İmamoğlu), İstanbul: Ataç Yayınları 2005.
- Ferré, Frederich, *Din Dilinin Anlamı* (çev. Zeki Özcan), İstanbul: Alfa Yayınları 1999.

⁴¹ R. Levent Aysever, “Sözün Yurtsuzluğu”, *Adam Sanat*, 211 (2003), s. 35-43.

⁴² Richard Van Oort, “Performatif-Constative Revisited: The Genetics of Austin’s Theory of Speech Acts”, *Antropoetics II (The Electronic Journal of Generative Anthropology)*, <http://www.anthropoetics.ucla.edu/Ap0202/Vano.htm> (Erişim Tarihi: 15.04.2014), s. 6.

- Gelmez, Aydın, "Pozitivizmin Etik Kavrayışı Üzerine Bir Deneme", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8 (2006), s. 251-263.
- Giddens, Anthony, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları (Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Eleştirisi)* (çev. Ümit Tatlıcan-Bekir Balkız), İstanbul: Paradigma Yayınları 2003.
- Görgün, Tahsin, *Anlam ve Yorum (Dînî Metinlerin Anlaşılması ve Yorumlanması)*, İstanbul: 2003, Gelenek Yayınları.
- Güneytepe, Abdülkadir, J. R. Searle ve J. Derrida'da Anlam Sorunu: *Olağan/Asalak Sözcelem Ayrımının Geçersizliği* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) Ankara 2003.
- İnam, Ahmet, "Hermenötik'in Anlam Dünyasındaki Tekabülleri: Mana, Te'vil ve Tefsir", *Kur'an ve Dil-Dil Bilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 17-18 Mayıs 2001* (ed. Necati Kara), Erzurum: Bakanlar Matbaası [t.y.], s. 81-92.
- Jeanrond, Werner G., *Teolojik Hermenötik (Gelişimi ve Önemi)* (çev. Emir Kuşçu), İstanbul: İz Yayıncılık 2007.
- Kocaman, Ahmet, "Dil Bilim Söylemi", *Söylem Üstüne* (yaz. haz. Ahmet Kocaman v. dğr.), 2. baskı, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, s. 1-11.
- Koç, Turan, *Din Dili*, İstanbul: İz Yayıncılık 1998.
- Murphy, John W., *Postmodern Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri* (çev. Hüsamettin Arslan), İstanbul: Paradigma Yayınları 2000.
- Özlem, Doğan, *Günümüz Felsefe Disiplinleri*, İstanbul: Ara Yayınları 1990.
- Rızatepe, Harun, *Anglo-Sakson Felsefede Bilgi Görüşleri*, İstanbul: Etik Yayınları 2004.
- Searle, John R., *Bilinç ve Dil* (çev. Muhittin Macit- Cüneyt Özpilavcı), İstanbul: Litera Yayıncılık 2005.
- ___, *Intentionality (An Essay In The Philosophy of Mind)*, Cambridge: Cambridge University Press 1983.
- ___, *Sözedimleri* (çev. R. Levent Aysever), Ankara: Ayraç Yayınları 2000.
- ___, *Toplumsal Gerçekliğin Yeniden İnşası* (çev. Muhittin Macit-Ferruh Özpilavcı), İstanbul: Litera Yayıncılık 2005.
- ___, *Zihin, Dil ve Toplum* (çev. Alaattin Tural), İstanbul: Litera Yayıncılık 2006.
- Smith, James M.- McClendon, James W., "Religious Language After J. L. Austin", *Religious Studies*, 8 (1972/1), s. 55-63.
- Sözen, Edibe, *Söylem (Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite)*, İstanbul: Paradigma Yayınları 1999.
- Tokat, Latif, *Dinde Sembolizm*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları 2004.
- Ural, Şafak, *Pozitivist Felsefe*, 2. baskı, İstanbul: Say Yayınları 1998.
- Uygur, Nermi, *Dilin Gücü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2001.

Van Oort, Richard, "Performatif-Constativ Revisited: The Genetics of Austin's Theory of Speech Acts", *Antropoetics II (The Electronic Journal of Generative Anthropology)*, <http://www.anthropoetics.ucla.edu/Ap0202/VanO.htm>, (Erişim Tarihi: 15.04.2014).

Woolgar, Steve, *Bilim İdesi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme* (çev. Hüsamettin Arslan), İstanbul: Paradigma Yayınları 1999.

